

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ГІРНИЧО-МЕТАЛУРГІЙНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА ЦИВІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

СИЛАБУС
вивчення дисципліни
«БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ТА ОСНОВИ ОХОРОНИ ПРАЦІ»

для здобувачів першого рівня (бакалавр) вищої освіти

Галузь знань 27 «Транспорт»
Спеціальність 275 «Транспортні технології (на автомобільному транспорті)»
Освітньо-професійна програма «Транспортні технології
(на автомобільному транспорті)»
Мова викладання : українська

Лектор і викладач практичних занять:

Янова Людмила Олександрівна – доцент кафедри охорони праці та цивільної безпеки, кандидат технічних наук, доцент.

E-mail: yanova.l.a@knu.edu.ua

Контактний телефон: (+38) 068-88-314-72

Блізнюкова Ольга Юріївна – асистент кафедри охорони праці та цивільної безпеки, кандидат технічних наук.

E-mail: bliznukova@knu.edu.ua

Контактний телефон: (+38) 067-942-92-59

Кафедра автомобільного транспорту знаходиться у корпусі № 4 КНУ
Кривий Ріг, вул. Пушкіна, 44, ауд. 1-3.

Завідувач кафедри: Монастирський Юрій Анатолійович,
доктор технічних наук, професор.

Робочий телефон: (+38) 056 409 7841 (каф. АТ).

Зміст погоджено з гарантом ОПП

_____ / В.О.Сістук /
(підпис)

«10» вересня 2020 р.

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Безпека життєдіяльності та основи охорони праці»

Цикл професійної та практичної підготовки.

Загальна кількість годин та кредитів становить: 90 годин/3 кредити ЄКТС,

Місце в індивідуальному навчальному плані здобувача вищої освіти – обов'язкова дисципліна.

Програма навчальної дисципліни складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки освітнього ступеня «Бакалавр».

Предметом дисципліни є:

- вивчення аналізу негативного впливу різного роду небезпек на життя та здоров'я людини у виробничій сфері та побуті,
- вивчення методів, засобів і заходів захисту від небезпек і шкідливостей;
- правові та організаційні питання основ охорони праці,
- основи виробничої санітарії та гігієни,
- основи безпеки виробничих процесів,
- пожежна безпека.

Метою вивчення дисципліни є формування у майбутніх фахівців **транспортної галузі** сучасних теоретичних і практичних компетенцій, знань, умінь та навичок для:

- здійснення професійної діяльності за спеціальністю з урахуванням ризику виникнення техногенних аварій й природних небезпек, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та привести до несприятливих наслідків на об'єктах господарювання,
- регулювання своєї діяльності в рамках законодавства,
- розробки та впровадження в практичну діяльність управлінських рішень з забезпечення безпеки праці та здоров'я працівників,
- формування у студентів відповідальності за особисту та колективну безпеку,
- усвідомлення необхідності обов'язкового виконання всіх заходів гарантування безпеки праці на робочих місцях.

Завдання навчальної дисципліни набуття студентами знань, умінь, навичок і здібностей:

- захисту і відповідних дій при виникненні природних, техногенних, соціально-політичних небезпек,
- ефективно вирішувати завдання професійної діяльності з обов'язковим урахуванням вимог законодавства з охорони праці та гарантуванням захисту і збереження життя, здоров'я та працездатності працівників у **транспортній галузі** професійної діяльності в небезпечних та надзвичайних ситуаціях,
- формування мотивації щодо посилення особистої відповідальності за забезпечення гарантованого рівня безпеки функціонування об'єктів галузі, матеріальних та культурних цінностей в межах науково-обґрунтованих критеріїв прийнятної ризику.

Рівень безпеки будь-яких робіт у суспільному виробництві залежить від рівня правового забезпечення цих питань, тобто від якості та повноти викладення відповідних вимог у законах та інших нормативно-правових актах і положеннях.

Державна політика в галузі охорони праці ґрунтується на головному принципі пріоритетності життя та здоров'я працівників перед будь-якими результатами виробничої діяльності. Тому, одним з головних завдань вищої освіти виступає підготовка майбутнього фахівця, який обізнаний з правовими та організаційними основами охорони праці, засвоїв знання з виробничої санітарії та гігієни праці, пожежної безпеки, готовий до відповідальності за власну та колективну безпеку під час трудової діяльності. Право на охорону праці належить до невід'ємних прав людини, записаних у фундаментальних міжнародних документах.

Небажані явища, що супроводжують технологічні процеси і за певних умов можуть призвести до травм або отруєнь, професійних захворювань і навіть до раптової смерті,

потребують ретельного моніторингу з проведенням оцінки небезпечних зон виробничих середовищ на потенційно – небезпечних підприємствах.

1. Опис навчальної дисципліни

Ступінь вищої освіти «Бакалавр»

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма бакалавр	заочна форма бакалавр
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 27 «Транспорт» Спеціальність 275 «Транспортні технології (на автомобільному транспорті)»	нормативна	
Модулів – 1		Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		3-й	3-й
Індивідуальне завдання <u>Підготовка доповідей на задану тему (реферат)</u> (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин – 90		5-й	5-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи здобувача вищої освіти – 3,6	<i>ступінь вищої освіти:</i> бакалавр	Лекції	
		16 год.	4 год.
		Практичні	
		16 год.	4 год.
		Самостійна робота	
		58 год.	74 год.
		Індивідуальні завдання	
		-	8 год.
		Форма контролю: екзамен	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для бакалаврів денної форми навчання – 58, заочної форми навчання – 82.

2. Місце дисципліни в структурі освітньої програми

Пререквізити дисципліни: Дисципліна «**Безпека життєдіяльності та основи охорони праці**» є вихідною для подальшого вивчення дисциплін професійної та практичної підготовки бакалаврів і написання ними кваліфікаційної роботи в напрямку з дотриманням академічної доброчесності, культури наукового спілкування і подачі матеріалу без плагіату, або здачі кваліфікаційного іспиту.

Постреквізити дисципліни: Знання тем дисципліни «**Безпека життєдіяльності та основи охорони праці**» використовуються при вивченні наступних дисциплін за ОПП.

3. Перелік планованих результатів навчання, співвіднесених з планованими результатами освоєння освітньо-професійної програми

Предметом дисципліни «**Безпека життєдіяльності та основи охорони праці**» є:

- вивчення аналізу негативного впливу різного роду небезпек на життя та здоров'я людини у виробничій сфері та побуті,
- вивчення методів, засобів і заходів захисту від небезпек і шкідливостей;
- правові та організаційні питання основ охорони праці,
- основи виробничої санітарії та гігієни,
- основи безпеки виробничих процесів,
- пожежна безпека.

Метою вивчення дисципліни є формування у майбутніх фахівців **транспортної галузі** сучасних теоретичних і практичних компетенцій, знань, умінь та навичок для:

- здійснення професійної діяльності за спеціальністю з урахуванням ризику виникнення техногенних аварій й природних небезпек, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та привести до несприятливих наслідків на об'єктах господарювання,
- регулювання своєї діяльності в рамках законодавства,
- розробки та впровадження в практичну діяльність управлінських рішень з забезпечення безпеки праці та здоров'я працівників,
- формування у студентів відповідальності за особисту та колективну безпеку,
- усвідомлення необхідності обов'язкового виконання всіх заходів гарантування безпеки праці на робочих місцях.

Завдання навчальної дисципліни набуття студентами знань, умінь, навичок і здібностей:

- захисту і відповідних дій при виникненні природних, техногенних, соціально-політичних небезпек,
- ефективно вирішувати завдання професійної діяльності з обов'язковим урахуванням вимог законодавства з охорони праці та гарантуванням захисту і збереження життя, здоров'я та працездатності працівників у **транспортній галузі** професійної діяльності в небезпечних та надзвичайних ситуаціях,
- формування мотивації щодо посилення особистої відповідальності за забезпечення гарантованого рівня безпеки функціонування об'єктів галузі, матеріальних та культурних цінностей в межах науково-обґрунтованих критеріїв прийнятного ризику.

Навчання проводиться у формі лекцій, практичних занять та самостійної роботи студентів.

Формою контролю знань студентів після закінчення вивчення курсу з основ охорони праці є іспит для бакалаврів.

Науковою та методичною основою навчальної дисципліни є нормативні положення і законодавчі акти України в сфері безпеки виробничих процесів та створення безпечних і нешкідливих умов праці.

На лекційних заняттях особлива увага приділяється вивченню: положень нормативно-правових актів з безпеки життєдіяльності і охорони праці, як міжнародного, так і державного рівню, організації та функціонуванню системи управління охороною праці, державного нагляду і громадського контролю за станом безпеки виробничих процесів та соціального захисту працівників від нещасних випадків та професійних захворювань, вивченню вимог з безпеки праці і здоров'я працівників і населення.

На самостійних заняттях студенти виконують завдання викладача з метою закріплення одержаних навичок, а також формування вміння самостійно планувати, організувати свою навчальну діяльність.

Для забезпечення наочності навчання для всіх видів занять використовується нормативна документація, плакати, демонстраційні стенди, презентації, слайди.

Важливим елементом для успішного навчання студентів з дисципліни є самостійне опрацювання. Воно сприяє виробленню у студентів вольових якостей, самостійності у роботі над навчальним матеріалом і забезпечує закріплення знань, отриманих на заняттях, підготовку до сприймання нового навчального матеріалу на наступних заняттях.

В результаті вивчення дисципліни здобувач вищої освіти повинен знати:

- основні положення Концепції міжнародної та національної безпеки України, що стосуються безпеки життя та здоров'я особи;
- системи забезпечення життєдіяльності людини;
- характеристики системи «людина - життєве середовище»;
- основні законодавчі та нормативно-правові акти з безпеки життєдіяльності;
- аксіоми про потенційну небезпеку діяльності людини;
- джерела небезпеки та їх класифікацію, види шкідливостей;
- загальні положення управління ризиком;
- види уражень організму людини;

- послідовність дій при наданні домедичної допомоги.

Підготовлений здобувач вищої освіти повинен уміти:

- визначати рівень безпеки системи «людина - життєве середовище»;
- ідентифікувати небезпеку;
- визначати причини та можливі наслідки небезпек і шкідливостей;
- класифікувати небезпечні, шкідливі та вражаючі фактори;
- аналізувати умови виникнення небезпечних та надзвичайних ситуацій;
- здійснювати системний аналіз безпеки життєдіяльності;
- ідентифікувати тип ситуації та оцінити рівень небезпеки;
- визначати профілактичні заходи запобігання надзвичайним ситуаціям;
- обґрунтовувати ймовірність прояву небезпечних факторів у разі виникнення НС;
- застосовувати засоби колективного та індивідуального захисту;
- надавати першу долікарську допомогу.

Здобувач повинен володіти:

- законодавчими та правовими актами в галузі промислової безпеки та охорони праці;
- нормативними документами в галузі страхування від нещасних випадків та профзахворювань;
- навичками щодо забезпечення безпеки персоналу, виробництва та навколишнього природного середовища за допомогою нормативно – правових та соціально-економічних методів управління станом виробничої безпеки.

Засвоївши програму навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці» випускники повинні володіти такими компетенціями та досягати відповідних програмних результатів навчання:

Загальні компетентності:

ЗК3 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях

ЗК6 Навички міжособистісної взаємодії.

Програмні результати навчання

ПРН1 Брати відповідальність на себе, проявляти громадянську свідомість, соціальну активність та участь у житті громадянського суспільства, аналітично мислити, критично розуміти світ.

ПРН24 Розробляти та використовувати транспортні технології з врахуванням вимог до збереження навколишнього середовища.

Способи мислення:

- здатність орієнтуватися в основних методах і системах забезпечення техногенної безпеки;
- обґрунтовано вибирати відомі пристрої, системи та методи захисту людини і середовища від небезпек;
- обґрунтування вибору безпечних режимів, параметрів, виробничих процесів (**в галузі транспортної діяльності**);
- обґрунтування та методичне забезпечення проведення навчання серед працівників та населення з питань безпеки життєдіяльності та дій за надзвичайних ситуацій;
- вміння надати допомогу та консультації працівникам та населенню з практичних питань безпеки життєдіяльності та захисту у надзвичайних ситуаціях;

Професійні, світоглядні і громадські якості:

- здатність орієнтуватися в основних нормативно-правових актах з забезпечення безпеки;
- знання організаційно-правових заходів забезпечення безпечної життєдіяльності та вміння обґрунтувати та забезпечити виконання заходів з колективної та особистої безпеки;
- проведення заходів з профілактики виробничого травматизму та професійної захворюваності;
- здатність до організації діяльності у складі первинного виробничого колективу з обов'язковим урахуванням вимог охорони праці;

Морально-етичні цінності:

- сформувати уявлення про моральні цінності людини;
- здатність висловлювати своє судження про роль і значущість моральних цінностей у житті людини;

- формувати вміння аналізувати мотиви та вчинки людей, моделювати та розв'язувати ситуації, пов'язані з виконанням обов'язків у колективі;
- розвивати почуття відповідальності за свій вибір та наслідки вчинків;
- виховувати самостійність, волю, моральність.

4. Структура та тематичний план дисципліни

4.1 Програма курсу «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці»

Загальна кількість кредитів по дисципліні «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці» для бакалаврів становить 3 кредити. Структуру дисципліни представлено у табл. 4.1.

Таблиця 4.1 - Структура залікових модулів та розподіл часу на їх засвоєння

№ теми	Назва та склад змістового модуля	Розподіл часу, год.												
		Денна форма						Заочна форма						
		Загальний	Аудиторний	Види роботи				Загальний	Аудиторний	Види роботи				
				Лекції	Практичні	Самостійна робота	Індивідуальне завдання			Лекції	Практичні	Самостійна робота	Індивідуальне завдання	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
ЗМ 1. Безпека життєдіяльності														
Тема 1	Нормативно - правові основи безпеки життєдіяльності. Культура безпеки і її формування.	5	1	1	-	4	-	5	0,5	0,5	-	3,5	1	
Тема 2	Захист від небезпек і загроз	7	1	1	-	6	-	7	0,5	0,5	-	5,5	1	
Тема 3	Менеджмент безпеки, структура захисту населення та АТО у НС	10	2	2	-	8	-	10	0,5	0,5	-	8,5	1	
Разом по Модулю 1		22	4	4	-	18		22	1,5	1,5	-	17,5	3	
ЗМ 2. Основи охорони праці														
Тема 4	Правові та організаційні основи охорони праці	18	6	4	4	12	-	18	2	1	1	15	1	
Тема 5	Профілактика травматизму та професійних захворювань	24	16	4	10	8	-	24	3,5	1	2,5	19,5	1	
Тема 6	Фізіологія та гігієна праці і виробничої санітарії. Моніторинг та оцінка небезпек виробничого середовища	12	2	2	-	10	-	12	0,5	0,5	-	10,5	1	
Тема 7	Виробнича безпека.	5	1	1	-	4	-	5	-	-	-	4	1	
Тема 8	Пожежна безпека	9	3	1	2	6	-	9	0,5	-	0,5	7,5	1	
Разом по Модулю 2		68	28	12	16	40	-	68	6,5	2,5	4	56,5	5	
Разом		90	32	16	16	58	-	90	8	4	4	74	8	
Форма підсумкового контролю - екзамен														

4.2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці»

Змістовний модуль 1: Безпека життєдіяльності

Тема 1. Нормативно - правові основи безпеки життєдіяльності (БЖД).

Категорійно-понятійний апарат з БЖД, таксономія небезпек. Ризик як кількісна оцінка небезпек. Терміни та визначення – безпека, загроза, небезпека, надзвичайна ситуація, ризик. Безпека людини, суспільства, національна безпека. Культура безпеки і формування захисту

людства. Аксиоми БЖД. Види небезпек: мікро- та макро-біологічна, вибухопожежна, гідродинамічна, пожежна, радіаційна, фізична, хімічна, екологічна. Критерії переходу небезпечної події у НС, одиниці виміру показників класифікаційної ознаки НС та їхні порогові значення у природному середовищі, виробничій, транспортній та інших сферах життєдіяльності. Класифікація НС за причинами походження, територіального поширення і обсягів заподіяних або очікуваних збитків.

Тема 2. Захист від небезпек і загроз.

Природні загрози та характер їхніх проявів і дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки. Характеристика небезпечних геологічних процесів і явищ: сильного вітру, урагану, смерчу, шквалу, зливи, сильної спеки, морозу, снігопаду, граду, ожеледі землетрус, карст, осідання ґрунтів над гірничими виробками, зсув, обвал, ерозія ґрунту. Небезпечні гідрологічні процеси і явища: підтоплення, затоплення повеневими або паводковими водами, талими водами та в поєднанні з підняттям ґрунтових вод, підтоплення внаслідок затору льоду, вітрові нагони. Пожежі у природних екосистемах (ландшафтна, лісова, степова, торф'яна пожежа). Біологічні небезпеки. Характеристика небезпечних патогенних мікроорганізмів: найпростіші, гриби, віруси, бактерії. Пандемії, епідемії, масові отруєння людей. Загальна характеристика особливо небезпечних хвороб (холера, сибірка, чума, грип, COVID-19). Техногенні небезпеки та їхні наслідки. Промислові аварії, катастрофи. Небезпечні події на транспорті та аварії на транспортних комунікаціях. Вимоги до транспортування небезпечних речовин. Маркування небезпечних вантажів з небезпечними речовинами. Класифікація об'єктів за їхньою пожежо вибухонебезпекою. Показники пожежо вибухонебезпеки речовин і матеріалів. Джерела радіації та одиниці її вимірювання. Класифікація радіаційних аварій за характером дії і масштабами. Фази аварій та фактори радіаційного впливу на людину. Механізм дії іонізуючих випромінювань на тканини організму. Ознаки радіаційного ураження. Класифікація небезпечних хімічних речовин за ступенем токсичності, здатності до горіння, впливом на організм людини. Характеристика класів небезпеки згідно із ступенем їхньої дії на організм людини. Організація дозиметричного й хімічного контролю. Соціально-політичні небезпеки і конфлікти. Види тероризму. Сучасні інформаційні технології та безпека життєдіяльності людини. Маніпуляція свідомістю. Шкідливі звички, соціальні хвороби. Алкоголізм та наркоманія. Види злочинних посягань на людину. Поняття та різновиди натовпу. Поводження людини в натовпі. Види поведінки людини та її психічна діяльність: психічні процеси, стани, властивості. Поняття про психоемоційні напруження (стрес). Види напруження. Психотипи за реакцією людей на небезпеку.

Тема 3. Менеджмент безпеки, структура захисту населення та АТО у НС.

Правові норми, що регламентують організаційну структуру органів управління безпекою та захистом у НС, процеси її функціонування і розвитку, регламентацію режимів запобігання і ліквідації НС. Органи управління, сили і ресурси з попередження та реагування на НС на державному рівні. Превентивні та ситуаційні норми: експертиза, ліцензування, сертифікація, аудит; підвищення технологічної безпеки виробничих процесів та експлуатаційної надійності об'єктів, підготовка об'єктів економіки і систем життєзабезпечення до роботи в умовах НС. Компенсаційні та регламентні норми: пільги, резервування джерел постачання, матеріально-технічних і фінансових ресурсів, страхування, спеціальні виплати, норми цивільної, адміністративної відповідальності та процедури їхнього застосування. Зонування території за можливою дією вражаючих факторів НС. Основні показники рівнів безпеки регіону, де знаходиться ВНЗ, які включено у Паспорт ризику виникнення надзвичайних ситуацій області. Загальні засади моніторингу НС та порядок його здійснення. Загальні функції управління пов'язанні з прогнозуванням, плануванням, регулюванням, координацією і контролем. Управлінське рішення, його сутність, правове, організаційне, інформаційне та документальне забезпечення. Інформаційна підтримка та процедурне забезпечення прийняття й реалізації рішень пов'язаних з усуненням загрози виникнення НС або

реагуванням на НС та організації ліквідування її наслідків. Головні положення про навчання персоналу підприємств, установ і організацій діям та способам захисту в разі виникнення НС та аварій. Система інструктажів. Програми підготовки населення до дій у НС. Спеціальні об'єктові навчання і тренування. Функціональне навчання керівних працівників і фахівців, які організують та здійснюють заходи у сфері цивільного захисту. Порядок надання населенню інформації про наявність загрози або виникнення НС, правил поведінки та способів дій в цих умовах. Дезактивуючи, дегазуючи та дезінфікуючи розчини.

Змістовний модуль 2. Основи охорони праці

Тема 4. Правові та організаційні основи охорони праці.

Державне управління охороною праці, державний нагляд і громадський контроль за охороною праці. Конституційні засади охорони праці в Україні. Законодавство України про охорону праці. Закон України «Про охорону праці». Основні принципи державної політики України у галузі охорони праці. Гарантії прав працівників на охорону праці, пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці. Охорона праці жінок, неповнолітніх, інвалідів. Обов'язки працівників щодо додержання вимог нормативно-правових актів з охорони праці. Обов'язкові медичні огляди працівників певних категорій. Відповідальність посадових осіб і працівників за порушення законодавства з охорони праці. Нормативно-правові акти з охорони праці (НПАОП). Система стандартів безпеки праці (ССБП). Міждержавні стандарти ССБП. Національні стандарти України з охорони праці. Санітарні, будівельні норми, інші загальнодержавні документи з охорони праці. Акти з охорони праці, що діють в організації, їх склад і структура. Інструкції з охорони праці. Фінансування охорони праці. Заходи і засоби з охорони праці, витрати на здійснення і придбання яких включаються до валових витрат. Компетенція та повноваження органів державного управління охороною праці. Органи державного нагляду за охороною праці, їх основні повноваження і права. Громадський контроль за дотриманням законодавства про охорону праці. Організація охорони праці на підприємстві. Служба охорони праці підприємства. Статус і підпорядкованість. Основні завдання, функції служби охорони праці. Структура і чисельність служб охорони праці. Права і обов'язки працівників служби охорони праці. Громадський контроль за станом охорони праці в організації. Уповноважені найманими працівниками особи з питань охорони праці, їх обов'язки і права. Комісія з питань охорони праці підприємства. Основні завдання та права комісії. Регулювання питань охорони праці у колективному договорі. Атестація робочих місць за умовами праці. Мета, основні завдання та зміст атестації. Організація робіт та порядок проведення атестації робочих місць. Карта умов праці. Кабінети промислової безпеки та охорони праці, основні завдання та напрямки роботи кабінетів. Кольори, знаки безпеки та сигнальна розмітка. Стимулювання охорони праці. Навчання з питань охорони праці. Навчання і перевірка знань з питань охорони праці працівників під час прийняття на роботу і в процесі роботи. Спеціальне навчання і перевірка знань з питань охорони праці працівників, які виконують роботи підвищеної небезпеки. Навчання з питань охорони праці посадових осіб. Інструктажі з питань охорони праці. Види інструктажів. Порядок проведення інструктажів для працівників. Інструктажі з питань охорони праці для вихованців, учнів, студентів. Стажування (дублювання) та допуск працівників до самостійної роботи.

Тема 5. Профілактика травматизму та професійних захворювань

Виробничі травми, професійні захворювання, нещасні випадки виробничого характеру. Інциденти та невідповідності. Профілактика нещасних випадків професійних захворювань і отруєнь на виробництві. Основні причини виробничих травм та професійних захворювань. Розподіл травм за ступенем тяжкості. Основні заходи по запобіганню травматизму та професійним захворюванням. Компенсації та відшкодування внаслідок виробничого травматизму та захворюваності. Індивідуальний та груповий ризик. Концепція прийняттого ризику. Розподіл підприємств, установ та організацій за ступенем ризику їхньої

господарської діяльності щодо забезпечення безпеки та захисту населення і територій від НС. Управління безпекою через порівняння витрат та отриманих вигод від зниження ризику. Головні етапи кількісного аналізу та оцінки ризику. Методичні підходи до визначення ризику. Статистичний метод. Метод аналогій. Експертні методи оцінювання ризиків. Застосування у розрахунках ризику імовірнісних структурно-логічних моделей. Визначення базисних подій. Ідентифікація ризику. Розробка ризик-стратегії з метою зниження вірогідності реалізації ризику і мінімізації можливих негативних наслідків. Вибір методів (відмова від ризиків, зниження, передача і ухвалення) та інструментів управління виявленим ризиком.

Тема 6. Фізіологія та гігієна праці і виробничої санітарії. Моніторинг та оцінка небезпек виробничого середовища

Основи фізіології праці. Роль центральної нервової системи в трудовій діяльності людини. Втома. Гігієна праці, її значення. Чинники, що визначають санітарно-гігієнічні умови праці. Підходи до оцінки умов праці та забезпечення належних, безпечних і здорових умов праці. Класифікація шкідливих та небезпечних виробничих чинників. Повітря робочої зони Робоча зона. Мікроклімат робочої зони. Нормування та контроль параметрів мікроклімату. Заходи та засоби нормалізації параметрів мікроклімату. Склад повітря робочої зони: джерела забруднення повітряного середовища шкідливими речовинами (газами, паром, пилом, димом, мікроорганізмами). Гранично допустимі концентрації (ГДК) шкідливих речовин. Контроль за станом повітряного середовища на виробництві. Заходи та засоби попередження забруднення повітря робочої зони. Вентиляція. Види вентиляції. Організація повітрообміну в приміщеннях, повітряний баланс, кратність повітрообміну. Природна вентиляція. Системи штучної (механічної) вентиляції, їх вибір, конструктивне оформлення. Місцева (локальна) механічна вентиляція. Освітлення виробничих приміщень Основні світлотехнічні визначення. Природне, штучне, суміщене освітлення. Класифікація виробничого освітлення. Основні вимоги до виробничого освітлення. Нормування освітлення, розряди зорової роботи. Експлуатація систем виробничого освітлення. Джерела штучного освітлення, лампи і світильники. Загальний підхід до проектування систем освітлення. Вібрація Джерела, класифікація і характеристики вібрації. Гігієнічне нормування вібрацій. Методи контролю параметрів вібрацій. Типові заходи та засоби колективного та індивідуального захисту від вібрацій. Шум, ультразвук та інфразвук. Параметри звукового поля: звуковий тиск, інтенсивність, частота, коливальна швидкість. Звукова потужність джерела звуку. Класифікація шумів за походженням, за характером, спектром та часовими характеристиками. Нормування шумів. Контроль параметрів шуму, вимірювальні прилади. Методи та засоби колективного та індивідуального захисту від шуму. Інфразвук та ультразвук. Джерела та параметри інфразвукових та ультразвукових коливань. Нормування та контроль рівнів, основні методи та засоби захисту від ультразвуку та інфразвуку. Електромагнітні поля та випромінювання радіочастотного діапазону Джерела, особливості і класифікація електромагнітних випромінювань та електричних і магнітних полів. Характеристики полів і випромінювань. Нормування електромагнітних випромінювань. Прилади та методи контролю. Захист від електромагнітних випромінювань і полів. Випромінювання оптичного діапазону Класифікація та джерела випромінювань оптичного діапазону. Особливості інфрачервоного (ІЧ), ультрафіолетового (УФ) та лазерного випромінювання, їх нормування, прилади та методи контролю. Засоби та заходи захисту від ІЧ та УФ випромінювань. Класифікація лазерів за ступенями небезпечності лазерного випромінювання. Специфіка захисту від лазерного випромінювання. Іонізуюче випромінювання Виробничі джерела, іонізуючого випромінювання, класифікація і особливості їх використання. Типові методи та засоби захисту персоналу від іонізуючого випромінювання у виробничих умовах.

Тема 7. Виробнича безпека.

Санітарно-гігієнічні вимоги до планування і розміщення виробничих і допоміжних приміщень. Класи шкідливості підприємств за санітарними нормами. Санітарно-захисні зони підприємств. Вимоги до розташування промислового майданчика підприємства, до виробничих та допоміжних приміщень. Енерго- та водопостачання, каналізація, транспортні комунікації. Вимоги охорони праці до розташування виробничого і офісного обладнання та організації робочих місць. Загальні вимоги безпеки до технологічного обладнання та процесів. Безпека під час експлуатації систем під тиском і криогенної техніки. Безпека під час вантажно-розвантажувальних робіт. Електробезпека Дія електричного струму на організм людини. Електричні травми. Чинники, що впливають на наслідки ураження електричним струмом. Класифікація приміщень за ступенем небезпеки ураження електричним струмом. Умови ураження людини електричним струмом. Ураження електричним струмом при дотику або наближенні до струмоведучих частин і при дотику до неструмоведучих металевих елементів електроустановок, які опинились під напругою. Напруга кроку та дотику. Безпечна експлуатація електроустановок: електрозахисні засоби і заходи. Надання першої допомоги при ураженні електричним струмом.

Тема 8. Пожежна безпека.

Показники вибухопожежонебезпечних властивостей матеріалів і речовин. Категорії приміщень за вибухопожежонебезпечністю. Класифікація вибухо-небезпечних та пожежонебезпечних приміщень і зон. Основні засоби і заходи забезпечення пожежної безпеки виробничого об'єкту. Пожежна сигналізація. Засоби пожежогасіння. Дії персоналу при виникненні пожежі. Забезпечення та контроль стану пожежної безпеки на виробничих об'єктах. Вивчення питань пожежної безпеки працівниками.

4.3 Перелік лабораторно - практичних робіт «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці»

Таблиця 4.1 – Структура лабораторно – практичного курсу з дисципліни

№ теми роботи	Назва роботи	Розподіл часу, год.					
		Денна форма			Заочна форма		
		Загальний	Аудиторний	Самостійна робота	Загальний	Аудиторний	Самостійна робота
П.р 1	Побутовий травматизм (безпека на дорозі і в транспорті)	3	2	1	2	-	2
Лаб-прак.р.2	Надання першої долікарської допомоги постраждалим і навчання реанімаційних дій на тренажері «Тарас-У» і приладі АМБУ	3	2	1	3	1	2
П.р 3	Безпека в надзвичайних ситуаціях, пов'язаних з терористичними актами	3	2	1	1	-	1
П.р. 4	Порядок розслідування аварій та нещасних випадків травмування на виробництві	5	4	1	3	1	2
Лаб-прак.р 5	Моніторинг мікроклімату на робочих місцях (з вимірювання приладом «EnvironmentMeter 5 in 1»)	4	2	2	3	1	2
Лаб-прак.р 6	Визначення впливу шуму на організм людини (з вимірюванням приладом Шумометром з акустичною камерою)	3	2	1	2	1	1
Лаб-прак.р 7	Визначення рівню освітленості на робочих місцях (з вимірюванням приладом Люксметром)	3	2	1	1	-	1

	Разом	<i>24</i>	<i>16</i>	<i>8</i>	15	4	11
--	--------------	-----------	-----------	----------	-----------	----------	-----------

5. Самостійна робота здобувачів вищої освіти

Перелік питань для самостійного опрацювання з дисципліни «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці»

№ теми	Назва теми	Питання для самостійного опрацювання	Обсяг годин		Форма звітності та термін здачі
			для денної форми навчання	для заочної форми навчання	
1	2	3	4	5	6
1	Категорійно-понятійний апарат з безпеки життєдіяльності. Таксономія небезпек	Термінологія «безпека людини», «безпека суспільства», «національна безпека». Культура безпеки, як елемент загальної культури. Аксиоми безпеки життєдіяльності. Одиниці вимірювання показників класифікаційної ознаки надзвичайних ситуацій та їх порогові значення у природному середовищі, виробничій, транспортній та інших сферах життєдіяльності.	4	4,5	конспект до 8-го тижня
2	Ризик, як кількісна оцінка небезпек. Застосування ризик орієнтованого підходу для побудови імовірнісних структурно-логічних моделей виникнення та розвитку надзвичайних ситуацій	Управління безпекою через порівняння витрат та отриманих вигод від зниження ризику. Паспорти безпеки потенційно небезпечних об'єктів. Об'єкти підвищеної небезпеки та їх класифікація.	6	6,5	конспект до 8-го тижня
3	Правові основи безпеки життєдіяльності	Статті Конституції України, які регулюють питання безпеки життєдіяльності. Структурно-функціональна схема державного управління безпекою та захистом у надзвичайних ситуаціях в Україні з урахуванням правового статусу і повноважень органів влади. Основні функції Кабінету Міністрів України по забезпеченню безпеки життєдіяльності людей.	8	9,5	конспект до 8-го тижня
4	Психофізіологічні особливості людини	Професії підвищеного ризику. Психофізіологічний вплив оточення на людину. Гігієнічне нормування впливу шкідливих чинників на організм людини. Психологічні фактори ризику.	12	16	конспект до 16-го тижня
5	Природні небезпеки та їх наслідки	Основні методи виявлення природних уражаючих факторів, номенклатура та одиниці їх вимірювання	8	20,5	конспект до 16-го тижня

6	Техногенні небезпеки та їх наслідки	Рівні виробничих аварій в залежності від їх масштабу. Показники пожежо- та вибухонебезпеки речовин і матеріалів. Відповідальність за порушення (невиконання) вимог пожежної безпеки. Комплекс робіт на об'єкті з попередження надзвичайної ситуації, викликаній аварією з викидом небезпечних хімічних речовин. Локалізація та ліквідація наслідків забруднення місцевості, води, продовольства з урахуванням чинних галузевих норм і правил хімічного контролю.	10	11,5	конспект до 16-го тижня
7	Радіація та наслідки її впливу на навколишнє середовище, життя та здоров'я людей	Основні вимоги до розвитку і розміщення об'єктів атомної енергетики. Комплекс робіт по захисту населення при радіаційній аварії	4	5	конспект до 16-го тижня
8	Соціально-політичні небезпеки, їх види та характеристики	Класифікація об'єктів щодо забезпечення захисту від терористичних дій. Аналіз аварійних ситуацій під час технологічного тероризму. Антитерористичні критерії оцінки уразливості та підвищення стійкості роботи об'єктів підвищеної небезпеки. Соціальні фактори, що впливають на життя та здоров'я людини	6	8,5	конспект до 16-го тижня
	Всього		58	74	

6. Освітні технології та матеріально-технічне забезпечення

Реалізація компетентнісного підходу передбачає широке використання в навчальному процесі здобувачів першого рівня вищої освіти (бакалавр) традиційних освітніх технологій в поєднанні з активними та інтерактивними формами проведення занять. Питома вага занять, що проводяться в інтерактивних формах, складає не менше 80% аудиторних занять.

В рамках вивчення даної дисципліни використовуються:

- мультимедійні освітні технології: інтерактивні лекції (презентації) з використанням програми MS PowerPoint; перегляд відеороликів за окремими пунктами тем занять, використання електронних посібників;

- діалогові технології: проведення проблемних лекцій, організація групових дискусій, використання «мозкового штурму».

Навчальна база викладання дисципліни «Інтелектуальна власність та інноваційна діяльність» складається з аудиторій 424 та 425 (корпус №1, вул. Віталія Матусевича, 11); аудиторій 4-32 та 4-30а корпусу № 4 (Кривий Ріг, вул.Пушкіна,44; 4 поверх), які обладнано відповідним чином:

-ауд. 424 - оснащена стендами протипожежної безпеки; первинними засоби гасіння пожеж; стендами «Протипожежні сповіщувачі», електробезпеки, «Засоби захисту від ураження електричним струмом» та «Боротьба з основними шкідливостями виробничого характеру: пил, шум, вібрація»; люксметром Ю-116; аспіраційним психрометром; анемометром електронним крильчатим GM816; інформаційними планшетами та макетами. Наявне обладнання дозволяє забезпечити: дослідження рівнів шуму та звукоізолюючої

здатності різних матеріалів; дослідження рівнів вібрації; дослідження запиленості повітря та ефективності його очищення у фільтрах; дослідження устрою захисного заземлення і занулення; оцінку та розрахунок освітлення на робочих місцях; дослідження параметрів мікроклімату виробничих приміщень; вивчення вогнегасних речовин та технічних засобів протипожежного захисту.

- ауд. 425 оснащена стендами засобів індивідуального захисту від шкідливостей виробничого характеру, методів надання долікарської допомоги при нещасних випадках виробничого і невиробничого характеру, «Організація соціального захисту на виробництві» та пожежної сигналізації; сповіщувачами, системою оповіщення про пожежу; люксометром Ю-116; аспіраційним психрометром; анемометром електронним крильчатим GM816; приладом пожежегасіння ТІРАС-М; приладом з навчання серцево-легеневої реанімації «Анна»; інформаційними планшетами та макетами. Наявне обладнання дозволяє забезпечити: вивчення засобів індивідуального захисту очей, органів дихання, голови та ін.; набуття навичок надання долікарської допомоги при невідкладних станах та різних видах травм; проведення оцінки та розрахунку освітлення на робочих місцях; дослідження параметрів мікроклімату виробничих приміщень; визначення порядку забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям та засобами індивідуального захисту; вивчення порядку організації соціального захисту працівників на виробництві;

- ауд. 4-32 оснащена демонстраційними стендами: «Безпека на автотранспортному підприємстві», «Процедура надання першої допомоги та серцево – легеневої реанімації», «Такелажне оснащення», графічним матеріалом «Вантажо-підйомна транспортна та транспортуюча техніка»; приладом для моніторингу мікроклімату «Environment Meter 5 in 1»; мультимедійною технікою з можливістю презентації, інтернетом;

- ауд. 4-30а оснащена стендами і наочною інформацією з дисципліни, роздаточним матеріалом для студентів, інтернетом;

Коридор біля ауд. 4-32 та 4-30а - оснащено демонстраційними стендами **для спеціальності 275 «Транспортні технології (на автомобільному транспорті)».**

Методи навчання

1. Методи навчання за джерелом знань:

Словесні: пояснення, (евристична і репродуктивна), лекція, інструктаж, робота з книгою (конспектування, вивчення опорних конспектів).

Наочні: демонстрація, ілюстрація, спостереження.

Практичні: лабораторний метод, практична робота.

2. Активні методи навчання - використання технічних засобів навчання, використання навчальних та контролюючих тестів, використання опорних конспектів лекцій .

3. Інтерактивні технології навчання - використання мультимедійних технологій, інтерактивної дошки, діалогове навчання, співробітництво студентів.

7. Політика і процедури

При вивченні дисципліни «Безпека життєдіяльності та основоохорони праці» викладач повинен дотримуватись вимог Кодексу честі викладача (<http://www.knu.edu.ua/normatyvna-baza/kodeksy>), а здобувач вищої освіти – Кодексу честі студента (<http://www.knu.edu.ua/normatyvna-baza/kodeksy>).

Крім того, треба дотримуватися таких правил:

1. Не спізнюватися на заняття; перед початком заняття вимкнути звук засобів зв'язку (мобільний телефон, смарт-годинник тощо).

2. Не пропускати заняття без поважної причини, у разі відсутності прошу попередити та опрацювати матеріал самостійно.

3. Здійснювати попередню підготовку до лекційних та практичних занять згідно з переліком рекомендованої літератури.

4. Згідно з календарним графіком навчального процесу здавати всі види контролю.
5. Брати активну участь в навчальному процесі.
6. Бути терпимими, відвертими і доброзичливими до однокурсників та викладачів, а також відкритими до конструктивної критики.
7. У процесі навчання дотримуватись принципів академічної доброчесності.

8. Порядок оцінювання результатів навчання

Для поточного та підсумкового контролю успішності здобувачів вищої освіти використовується модульно-рейтингова система, яка передбачає розподіл балів за виконання усіх запланованих видів робіт. Така система оцінювання виключає можливість суб'єктивного відношення викладача і орієнтує здобувача вищої освіти на підрахунок своїх балів за конкретні види робіт.

Таблиця 8.1 -Розподіл балів з дисципліни «**Безпека життєдіяльності та основи охорони праці**»

Види робіт	Максимальна кількість балів
<i>Денна</i>	
Усне опитування	40
Виконання самостійної роботи (за весь конспект)	30
Захист лабораторно-практичних робіт (за всі роботи)	30
Разом за видами робіт	100
<i>Заочна</i>	
Усне опитування	40
Виконання самостійної роботи (за весь конспект)	10
Доповідь на задану тему (реферат)	20
Захист лабораторно-практичних робіт (за всі роботи)	30
Разом за видами робіт	100

Основою усного контролю слугує монологічна відповідь здобувача вищої освіти (у підсумковому контролі це більш повний, системний виклад) або бесіда, у якій викладач ставить запитання і чекає відповіді здобувача вищої освіти. Поточний контроль під час усного опитування попереднього матеріалу проводиться у декілька етапів згідно робочого плану навчальної дисципліни. Активна робота під час аудиторних занять також може оцінюватись викладачем певною кількістю додаткових балів. Ці бали можуть бути як додатними (за правильні відповіді та належне засвоєння попереднього матеріалу), так і від'ємними (за неправильні або відсутні відповіді та знання з попереднього матеріалу).

Захист практичних робіт здобувачами вищої освіти денної і заочної форми навчання здійснюється шляхом усного опитування з одночасною перевіркою наданих у звіті даних.

100 % від максимальної кількості балів за даний вид роботи отримує здобувач вищої освіти, який у встановлений термін правильно виконав всю роботу і вичерпно відповів на всі запитання викладача.

90 % від максимальної кількості балів за даний вид роботи одержує здобувач вищої освіти, який у встановлений термін правильно виконав всю роботу, але під час захисту не дав правильні відповіді на деякі запитання викладача.

80 % від максимальної кількості балів за даний вид роботи одержує здобувач вищої освіти, який правильно виконав всю роботу, вичерпно відповів на всі запитання викладача, але не вклався у встановлений навчальним графіком термін виконання та захисту.

70 % від максимальної кількості балів за даний вид роботи одержує здобувач вищої освіти, який правильно виконав всю роботу, але не вклався у встановлений навчальним

графіком термін виконання та захисту, під час захисту не дав правильні відповіді на деякі запитання викладача.

60 % від максимальної кількості балів за даний вид роботи одержує здобувач вищої освіти, який виконав всю роботу, але з помилковими результатами, під час захисту правильно відповів на запитання викладача, але не вклався у встановлений навчальним графіком термін виконання та захисту.

50 % від максимальної кількості балів за даний вид роботи отримує здобувач вищої освіти, який виконав всю роботу, але з помилковими результатами, не зміг правильно відповісти на запитання викладача і не вклався у встановлений навчальним графіком термін виконання та захисту.

40 % від максимальної кількості балів за даний вид роботи отримує здобувач вищої освіти, який виконав всі роботи, але не правильно, не вклався у встановлений навчальним графіком термін виконання та захисту і не зміг правильно відповісти на запитання викладача.

0-30 % від максимальної кількості балів за даний вид роботи отримує здобувач вищої освіти, який не виконав всі практичні роботи до початку наступного семестру. Він повинен прослухати курс повторно.

Доповідь на задану тему (реферат) оцінюється у 20 балів, якщо:

- відзначається актуальність та практична значущість теми реферату;
- у роботі здійснено ґрунтовний аналіз аспектів проблеми, досліджень і публікацій;
- використано сучасні джерела, у тому числі періодичні видання, монографії, які дають змогу висвітлити теоретичні й прикладні аспекти теми;
- матеріал роботи добре структурований, логічно викладений та побудований на прикладі діяльності конкретного центру зайнятості;
- висновки відповідають завданням роботи, свідчать про реалізацію мети дослідження;
- рекомендації є обґрунтованими та мають практичний характер;
- роботу оформлено з дотриманням встановлених правил у встановлений термін згідно робочого плану навчальної дисципліни.

Реферат оформляють у відповідності до вимог стандартів до текстових документів та пояснювальних записок. Робота може виконуватися у писаному чи друкованому вигляді (у форматі Word, або іншому текстовому редакторі).

Теми рефератів

Номер варіанту здобувач вищої освіти обирає за останньою цифрою залікової книжки.

1. Алкоголь, тютюнокуріння, наркотичні речовини та наслідки його дії на людину.
2. Виробничий стрес та наслідки їх дії на людину.
3. Порівняльний аналіз режиму праці та відпочинку в державах Євросоюзу і в Україні.
4. Проблеми безпеки життєдіяльності методи їх вирішення при отриманні електричної енергії.
5. Аналіз Директив ЄС щодо вимог з охорони праці під час використання обладнання і виконання робіт підвищеної небезпеки.
6. Аналіз міжнародного досвіду захисту умов і охорони праці робітників **транспортної галузі**.
7. Аналіз роботи Європейського парламенту та Ради з захисту робітників від ризиків.
8. Міжнародні норми і стандарти в сфері охорони праці та відповідність ним державного законодавства України.

9. Режим праці та відпочинку водіїв.
0. Соціально-економічні показники стану умов та охорони праці підприємства транспортної галузі.

Порядок визначення підсумкової оцінки за семестр

Для денної форми навчання в кінці семестру викладач розраховує сумарний бал здобувача вищої освіти за семестр і виставляє оцінку.

Здобувач вищої освіти ознайомлюється з сумарним балом. Якщо здобувача вищої освіти задовольняє отриманий бал, він виставляється у залікову відомість. Якщо здобувача вищої освіти не задовольняє сумарний бал, він має право на складання заліку з дисципліни у встановлений викладачем день під час залікового тижня. За результатом підсумкового контролю оцінка може бути збільшена або залишена без зміни.

Набрана сума балів переводиться в національну шкалу та в шкалу за системою ECTS у такий спосіб:

За шкалою ECTS	За національною шкалою	За бальною шкалою викладача
A	Відмінно (зараховано) *	90-100
B	Дуже добре (зараховано) *	80-89
C	Добре (зараховано) *	71-79
D	Задовільно (зараховано) *	61-70
E	Достатньої (зараховано) *	50-60
FX	Незадовільно з можливістю повторного складання (незараховано)*	30-49
F	Незадовільно з обов'язковим повторним курсом (незараховано) *	0-29

Для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання складання заліку є обов'язковим.

Загальна оцінка знань здійснюється під час заліку усно, шляхом відповідей на три поставлені на вибір викладача питання з переліку залікових питань даного курсу. Всі питання стосуються різних тем курсу.

В разі, якщо здобувач вищої освіти неправильно відповідає на запитання одразу (це питання вважається основними), викладач задає додаткове питання по тій же темі курсу.

* Оцінку «зараховано» (A) одержує здобувач вищої освіти, який вірно та вичерпно відповів на три основні питання викладача.

Оцінку «зараховано» (B) одержує здобувач вищої освіти, який вірно та вичерпно відповів на два основні питання викладача, не зміг вірно відповісти на одне основне питання, та замість нього вірно відповів на додаткове питання викладача.

Оцінку «зараховано» (C) одержує здобувач вищої освіти, який вірно та вичерпно відповів на одне основне питання викладача, не зміг вірно відповісти на два основних питання, та замість них вірно відповів на два додаткові питання викладача.

Оцінку «зараховано» (D) одержує здобувач вищої освіти, який не зміг вірно відповісти на три основних питання, та замість них вірно відповів на три додаткові питання викладача.

Оцінку «зараховано» (E) одержує здобувач вищої освіти, який не зміг вірно відповісти на три основних та одне додаткове питання, вірно відповів лише два додаткові питання викладача.

Здобувач вищої освіти, який не вірно відповів на три основних та два додаткових питання викладача, відповівши вірно лише на одне додаткове питання, одержує оцінку «не зараховано» (FX) з наступною Perezдачею предмета.

Здобувач вищої освіти, який не зміг вірно відповісти на жодне з трьох основних та трьох додаткових питань отримує оцінку «не зараховано» (F) і повинен прослухати повторний курс.

9. Література для вивчення дисципліни

№ п/п	Назва підручника (посібника), автор, видавництво, рік видання	Кількість примірників в бібліотеці ЗВО/кафедри
<i>Базова</i>		
1.	Желібо Є.П., Заверуха Н.М., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності. – К.; Львів: Каравела; Новий світ-2000, 2002. – 328 с.	39
2.	Лапін В.М. Безпека життєдіяльності людини. – Львів; Київ: ЛБІ НБУ; Знання, 2002. – 186 с.	96
3.	Безпека життєдіяльності/За ред. В.Г. Цапка. – К.: Знання-Прес, 2003. – 397 с.	68
4.	Геврик Є.О. Безпека життєдіяльності. – К.: Ельга-Н; КНТ, 2008. – 384 с.	10
5.	Джигирей В.С., Жидецький В.Ц. Безпека життєдіяльності. – Львів: Афіща, 2000. – 256 с.	18
6.	Гандзюк М. П., Желібо Є. П., Халімовський М. О. Основи охорони праці: Підручник. 2-е вид. / За ред. М. П. Гандзюка. -К.: Каравела, 2004. - 408 с.	10
7.	Керб Л. П. Основи охорони праці: Навч. посіб.-К.: КНЕУ, 2003.-215 с.	10
<i>Допоміжна</i>		
8.	Безпека життєдіяльності / О.І. Запорожець, В.М. Заплатинський, Б.Д. Халмурадов та ін. – Київ: Центр учбової літератури, 2013. – 448 с.	6
9.	Бедрій Я.І., Нечай В.Я. Безпека життєдіяльності. – Львів: Магнолія 2006, 2014. – 496 с.	5
10.	Дуднікова І.І. Екологія і безпека життєдіяльності. – К.: Вища школа, 2005. – 247 с.	8
11.	Лапін В.М. Безпека життєдіяльності людини. – Київ: Знання, 2013. – 335 с.	5
12.	Яким Р.С. Безпека життєдіяльності людини. – Львів: Бескид Біт, 2005.–304 с.	6
13.	Максимова Н.Ю. Безпека життєдіяльності: соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії. – К.: Либідь, 2006. – 328 с.	2
14.	Безпека життєдіяльності / Ю.С. Скобло, В.Г. Цапко, Д.І. Мазоренко, Л.М. Тіщенко; за ред. В.Г. Цапка. – К.: Знання, 2004. – 397 с.	2
15.	Ярошевська В.М. Безпека життєдіяльності – Рівне: Видав. центр Укр. держ. ун-ту водного господарства та природокорист., 2003. – 404 с.	2
16.	Мягченко О.П. Безпека життєдіяльності людини та суспільства. – Київ: Центр учбової літератури, 2010. – 384 с.	1
17.	Безпека життєдіяльності / В.В. Березуцький, Л.А. Васьковець, Н.П. Вершиніна та ін. – Харків: Факт, 2007. – 384 с.	1
18.	Основи професійної безпеки та здоров'я людини /Під ред. проф.Березуцького В.В./-НТУ «ХП»,Харків:ФОП Панов А.М.,2018. – 553с.	1
19.	Охорона праці в рудодобувній галузі (в цифрах і поясненнях) підземні та відкриті гірничі роботи: навч. посібник / О.В. Пищикова, Л.О. Янова, М.В. Худик – Кр.Ріг, 2018. – 142 с.	3
20.	Березуцький В.В. Небезпечні виробничі ризики та надійність: навч. посібник / В.В. Березуцький, М.І. Адаменко; Харківський політех. ін-т, нац. техн. ун-т. – Харків: ФОП Панов А.М., 2016. – 385 с.	1

Методична література

1. Методичні вказівки до практичної роботи «Побутовий травматизм» з дисципліни «Безпека життєдіяльності» для здобувач вищої освіти спеціальності 263 «Цивільна безпека» денної та заочної форм навчання / ДВНЗ «Криворізький національний університет»; [уклад.: О.В. Нестеренко, М.В. Домнічев, М.В. Худик]. – Кривий Ріг: Видавничий центр Криворізького нац. університету, 2017. – 20 с.
2. Методичні вказівки до практичної роботи «Загальні принципи надання першої долікарської допомоги постраждалим» з дисципліни «Безпека життєдіяльності» для здобувач вищої освіти усіх спеціальностей денної та заочної форм навчання / ДВНЗ «Криворізький національний університет»; [уклад.: Т.А. Комісаренко, Д.О. Лапшина]. – Кривий Ріг: Видавничий центр Криворізького нац. університету, 2017. – 13 с.
3. Методичні вказівки до практичної роботи «Безпека на воді, в лісі, при ожеледиці» з дисципліни «Безпека життєдіяльності» для здобувачів вищої освіти спеціальності 263 «Цивільна безпека» денної та заочної форм навчання / ДВНЗ «Криворізький національний університет»; [уклад.: Л.О. Янова, О.В. Пищикова, М.В. Худик]. – Кривий Ріг: Видавничий центр Криворізького нац. університету, 2018. – 32 с.
4. Методичні вказівки до практичної роботи «Стихійні лиха. Дії під час стихійного лиха» з дисципліни «Безпека життєдіяльності» для здобувач вищої освіти спеціальності 263 «Цивільна безпека» денної та заочної форм навчання / ДВНЗ «Криворізький національний університет»; [уклад.: Н.Ю. Швагер, Т.А. Комісаренко, М.В. Худик]. – Кривий Ріг: Видавничий центр Криворізького нац. університету, 2018. – 54 с.
5. Методичні вказівки до практичної роботи «Безпека в надзвичайних ситуаціях, пов'язаних з терористичними актами» з дисципліни «Цивільний захист» для здобувач вищої освіти усіх спеціальностей денної та заочної форм навчання / ДВНЗ «Криворізький національний університет»; [уклад.: Т.А. Комісаренко, Д.О. Лапшина]. – Кривий Ріг: Видавничий центр Криворізького нац. університету, 2017. – 20 с.
6. Збірник практичних робіт з дисципліни «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці» електронний варіант [уклад.: Л.О. Янова, О.В. Пищикова, О.Ю. Блізнюкова]-2020р.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.dnopr.kiev.ua> - Офіційний сайт Держпраці України
2. <http://www.social.org.ua> - Офіційний сайт Фонду соціального страхування України.
3. <http://www.nau.ua> - Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)».
4. www.dnopr.kiev.ua (Державний комітет з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду) .
5. Державна служба України з надзвичайних ситуацій <http://www.dsns.gov.ua>.
6. Рада національної безпеки і оборони України <http://www.rnbo.gov.ua>.
7. Міжнародна академія безпеки життєдіяльності <http://www.ialp.org.ua>.
8. Журнал «Безпека життєдіяльності» <http://novtex.ru/bjd>.